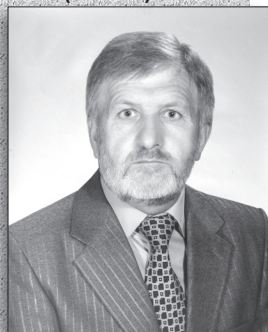




Наука –
школі

УДК 37.018.15:[37.
016:504(477.43)



Юрій ФЕДОРОВ
Директор Івардійського
навчально-виховного
комплексу
«Загальноосвітня школа
I–III ступенів, гімназія»
Хмельницького району
Хмельницької області,
учитель-методист,
учитель вищої категорії



**Олена
КОСІНСЬКА**
Заступник директора з
навчально-методичної
роботи, учитель біології
Івардійського навчально-
виховного комплексу
«Загальноосвітня школа
I–III ступенів, гімназія»
Хмельницького району
Хмельницької області

ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ СТАРШИХ КЛАСІВ ЗАГАЛЬНООСВІТНЬОЇ ШКОЛИ СІЛЬСЬКОЇ МІСЦЕВОСТІ

У статті висвітлюються питання формування екологічної компетентності учнів старшої школи в сільській місцевості, організації експериментально-дослідної роботи та наступності між початковою та основною ланкою школи, підготовки випускників до життя в навколишньому середовищі.

Ключові слова: компетентність, екологія, екологічна компетентність, екологічна освіта, експериментально-дослідницька робота, навколишнє середовище.

Обгорнута тонким блакитним серпанком атмосфери, наче коштовний діамант, сяє у вакуумі прекрасна планета Земля на фоні чорного космосу. Настав час кожному усвідомити, що ми живемо в примарному озоновому просторі, що наша Земля – унікальна небесна квітка. Ми ж знищуємо цю квітку, руйнуємо її оболонку, вириваємо ніжні паростки лісів. Птахи й звірі, квіти й дерева звертаються до людини: «Збережи те, де стоїш, де живеш, на відстані погляду й голосу, хоча б на відстані простягнутої руки». Необхідно запровадити в наше повсякденне життя поняття «екологічне мислення», «екологічна робота», «екологічно компетентніший учень». Екологічна освіта підростаючого покоління України стала одним із пріоритетних напрямів розвитку суспільства. В екологічній освіті, як проголошує Національна доктрина розвитку освіти України в XXI столітті, головним є формування всебічно розвинутої творчої особистості.

Протягом 2014–2016 рр.

навчальний заклад працював над проблемою «Теоретико-методичні засади формування екологічної компетентності учнів старших класів загальноосвітньої школи сільської місцевості». До участі в дослідно-експериментальній роботі залучено всіх учасників навчально-виховного процесу, уточнено функціональні обов'язки членів педагогічного колективу, забезпечено інформаційну підтримку проведення експерименту – розширено фонд бібліотеки.

Визначено шляхи реалізації формування екологічної компетентності учнів старших класів:

в управлінській діяльності:

- модернізація системи управління як пріоритетного напрямку згідно з програмою випереджаючої освіти для сталого розвитку навчального закладу з урахуванням головних її положень;
- оптимізація системи моніторингу якості освіти;
- запровадження методів та принципів стратегічного управління розвитком

навчального закладу, застосування новітніх педагогічних технологій гуманно- та екоцентричного характеру;
в організації навчально-виховного процесу:

- розв'язання завдань інтеграції освітнього процесу закладу в глобальний інформаційно-освітній простір;
- розробка змісту і принципів профільно-предметної діяльності педагогів: виявлення особливостей структури й змісту діяльності педагогів екологічного напрямку;
- розробка й удосконалення інформаційно-методичного забезпечення навчального процесу;
- психолого-педагогічний супровід розвитку особистості в умовах проведення експерименту;
- дослідження можливостей взаємодії вчителів та учнів у співтовариствах освітнього призначення, визначення видів діяльності та методів організації навчальних взаємодій учнів у навчальних співтовариствах;
- інформаційне забезпечення психолого-педагогічного супроводу розвитку особистості;

в організації системи підвищення професійної майстерності педагогів:

- підвищено професійну майстерність вчителів за допомогою їх активної участі в науково-теоретичних і науково-практичних семінарах, педагогічних читаннях, засіданнях предметних кафедр, кафедр виховної роботи навчального закладу та об'єднань вчителів району.

У наш час фактор екологізації освіти стає дедалі актуальнішим. Екологізація освіти передбачає систему заходів, спрямованих на забезпечення у навчально-виховному процесі належного рівня екологічних знань та їх практичного застосування.

Шляхи впровадження екологізації освіти:

- теоретичне обґрунтування змістовно-функціональних компонентів системи екологічної освіти;
- створення власного інформаційно-освітнього середовища для формування екологічної культури учнів;

- виявлення ефективних форм і методів роботи з дітьми з метою формування екологічних знань, екологічного мислення та свідомості, що ґрунтуються на ставленні до природи як універсальної й унікальної цінності.

У ході дослідно-експериментальної роботи внесено корективи в планування методичної роботи та плану роботи школи. Методична робота навчально-виховного комплексу спрямовується на підвищення науково-теоретичної, методичної, психолого-педагогічної підготовки вчителя, досягнення оптимальних результатів. **Новий напрям у методичній роботі полягає у становленні педагога-дослідника, здатного** керувати власною діяльністю і діяльністю учнів, створювати умови для їхнього розвитку, здійснювати цілеспрямовану самоосвіту, переосмислювати власну професійну діяльність. З цією метою проведено семінар «Формування екологічної компетентності учнів старших класів загальноосвітньої школи сільської місцевості», на засіданнях якого розглядалося два питання: «Розвиток творчих здібностей учнів і вироблення в них дослідницьких навичок, спрямованих на розвиток екологічної компетентності» (квітень 2015 р.) та «Використання мережевих ресурсів для забезпечення самостійної дослідницької роботи учнів» (жовтень 2015 р.).

Продовжено змістовне наповнення кабінетів для забезпечення дослідно-експериментальної роботи.

Задля дослідження можливостей взаємодії вчителів та учнів у співтовариствах освітнього призначення, освітньої діяльності та методів організації навчальних взаємодій учнів проведено семінар «Співпраця на уроках і в позаурочний час як умова самореалізації суб'єктів освітнього процесу» (листопад 2015 р.). Досліджено й узагальнено переваги та недоліки використання ресурсів у навчально-виховному процесі, здійснено теоретичний аналіз психолого-педагогічної літератури. Обґрунтовано принципи системи організації самостійної роботи учнів: системність та послідовність, індивідуалізація та диференціація, успішність та позитивність, активність та інтерактивність, оптимальність.

Під час проведення семінару виникла необхідність глибше обговорити шляхи формування особистості, які відповідали б цілям розвитку особистості учня і сучасним вимогам, тому було вирішено провести ще один семінар (грудень 2015 р.) за темою «*Модель сучасного випускника: шляхи формування активної, соціально зрілої особистості*». Колектив поставив перед собою завдання визначити пріоритетні цілі та окреслити шляхи їх втілення для забезпечення якісної освіти та підготовки молоді до успішної самореалізації в соціумі, проаналізувати ефективність роботи закладу в формуванні конкурентоспроможного випускника школи.

Головними завданнями школи, на думку вчителів, є :

- виховувати культуру здорового способу життя – **91%**;
- підготувати учнів до дорослого життя – **68%**;
- виховувати загальну культуру – **61%**;
- сприяти розвитку особистості учня – **52%**;
- навчати вміння вчитися – **42%**;
- формувати самостійну творчу особистість – **42%**;
- формувати особистість, здатну мислити критично – **32%**.

Увага колективу зосереджена на найважливішій умові, яку висуває сучасне суспільство до школи, – конкурентній спроможності випускника, його здатності самостійно, критично і творчо мислити, грамотно працювати з інформацією (вміти збирати певні факти, аналізувати їх, робити ґрунтовні та об'єктивні висновки). Тобто на сучасному етапі актуалізується проблема формування компетентнісних умінь старшокласників, адже це один із найважливіших чинників успіху молоді людини.

З метою оцінки особливостей учнів старших класів проведено діагностичне тестування школярів, педагогічного колективу та батьків учнів задля визначення готовності до співробітництва та соціального партнерства, а також діагностування соціально-педагогічних потреб учнів, батьків та педагогів в умовах інноваційної моделі. Проаналізувавши отримані дані, можемо зробити висновок, що педагогічний колектив має високий

рівень готовності до співробітництва та соціального партнерства.

Відтак проведено такі заходи з проблеми експерименту:

- нарада при директорові (протокол від 25.05.2015 р.), де слухалися питання «*Про затвердження плану дослідно-експериментальної роботи в школі на 2015–2016 н. р.*», «*Створення творчих груп учителів за тематичними напрямками*»;
- науково-методична рада (протокол від 23.04.2015 р.) щодо забезпечення сприятливих організаційно-педагогічних умов реалізації завдань другого етапу експерименту;
- інструктивно-методичні наради адміністрації за участю членів Ради школи, де обговорено тематику, проблематику дослідження, питання практичної реалізації ідей співробітництва та партнерства, саморегулювання і самоуправління професійно-педагогічною діяльністю вчителів в умовах дослідно-експериментальної роботи;
- участь директора Гвардійського НВК **Федорова Ю. І.** у семінарі-наradі директорів експериментальних навчальних закладів області «*Управління експериментальною діяльністю загальноосвітнього навчального закладу*» (09.04.2014 р.).

Сформовано дослідно-експериментальну групу (керівник творчої групи – **Дерепа І. В.**) для сприяння активізації інноваційної діяльності педагогів, їх залучення до наукового дослідження. Вчителями дослідно-експериментальної групи визначено основні завдання для формування екологічної компетентності учнів на 2015–2016 н. р. Організовано самоосвітню роботу педагогів, зокрема складено індивідуальні плани самоосвіти з урахуванням тематики і проблематики дослідження, завдань другого етапу експерименту; проведено науково-методичні консультації з метою підготовки педагогів до участі в дослідно-експериментальній роботі та реалізації завдань експерименту відповідно до професійних запитів і потреб.

Здійснено інформаційне забезпечення дослідно-експериментальної роботи,

що передбачало оновлення структури науково-методичної роботи в школі з урахуванням завдань експерименту, організацію та проведення науково-методичних заходів з проблеми дослідження (січень 2015 р. – грудень 2015 р.), **а саме:**

- співбесіди (індивідуальні, групові) з членами педагогічного колективу про роль та значення інноваційної діяльності як засобу задоволення запитів і потреб учнів, їхніх батьків щодо здобуття якісної освіти;
- психолого-педагогічний семінар для вчителів за темою «*Формування екологічної компетентності учнів старших класів*» (заступник директора з наукової роботи **Косінська О. В.**, практичний психолог **Петришина Ю. М.**);
- засідання об'єднань учителів, на яких педагоги обмінювалися кращим педагогічним досвідом щодо розроблення й реалізації проектів упровадження інновацій з формування екологічної компетентності учнів (**Дерена І. В.**, **Шевчук І. Ю.**, учителі I кваліфікаційної категорії);
- взаємодідування вчителів з наступним проблемно-орієнтованим аналізом (самоаналізом);
- презентація професійних портфоліо учасників експерименту, продуктів проектної діяльності учнів та вчителів на заходах різного рівня, що проводилися на базі школи (керівники об'єднань).

Налагоджено творчу співпрацю згідно з угодою про співробітництво з Національним природним парком «*Подільські Товтри*» Міністерства охорони навколишнього природного середовища України (від 12.01.2009 р.).

З метою поширення досвіду роботи загальноосвітнього закладу педагогічний колектив у 2014-2015 н. р. та 2015–2016 н. р. брав активну участь у семінарах, круглих столах, конкурсах, виставках.

Результативною була участь учнів у предметних олімпіадах, турнірах, а саме:

- предметні олімпіади: II етап – 27 переможців (листопад-грудень 2015 р.);
- всеукраїнські інтерактивні конкурси: «*Колосок*», «*Кенгуру*», «*Бобер*» (МАН) (квітень, листопад, грудень 2015 р.);

- самостійна дослідницько-пошукова робота учнів (під керівництвом учителів) (2014–2016 н. р.);
- науково-дослідницькі роботи (МАН);
- участь у всеукраїнському природничому інтернет-турнірі «*Відкрита природнича демонстрація*» (жовтень 2015 р.);
- участь у всеукраїнській олімпіаді з релігієзнавства (грудень 2015 р.);
- участь в обласному заочному конкурсі з екології.

Продовжено співпрацю з Хмельницьким центром дитячої та юнацької творчості, центральною міською бібліотекою. Укладено угоду про співпрацю з Інститутом політичної та соціальної психології.

Організація експериментально-дослідної роботи на базі старшої школи дасть можливість по-новому проаналізувати та розв'язати питання наступності між початковою та основною ланкою школи, підготувати випускників до життя в навколишньому середовищі.



Юрий Фёдоров, Елена Косинская
Формирование экологической компетентности учащихся старших классов общеобразовательной школы сельской местности

В статье освещаются вопросы формирования экологической компетентности учащихся старших классов в сельской местности, организации экспериментально-исследовательской работы и преемственности между начальной и основной школой, подготовки выпускников к жизни в окружающей среде.

Ключевые слова: компетентность, экология, экологическая компетентность, экологическое образование, экспериментально-исследовательская работа, окружающая среда



Yuriy Fedorov, Olena Kosinska
Formation of ecological competence students in upper secondary schools in countryside

The article deals with the formation of ecological competence in high school students in rural areas, the organization of experimental research and the issue of continuity between primary and main link schools prepare graduates for life in the environment. **Keywords:** competence, ecology, environmental expertise, environmental education, experimental research, the environment.